

КУЛЬТУРА

ЧИ ЗНАЄТЕ ви, шановні добродії, що в Україні практично не існує народної музики? А все, що звучить по радіо, телебаченню та на концертах, є професійна підробка, що видається за справжнє традиційне мистецтво?

Подібна фальсифікація потрібна була комісарам для створення ідеологічно направленої "червоношароварної" культури "щасливого краю". Але чому сьогодні, у суверенній державі ця брехлива ідеологічна потвора продовжує своє існування?

На прикладі стану народної музики та народних інструментів спробуємо проаналізувати ситуацію в українській традиційній культурі та безпосередньо в одній з головних її ланок — народному музичному мистецтві.

Загальне поняття культура має три основні форми існування: державна, міська, сільська.

"Державна" форма існування у тоталітарних країнах виконує виключно ідеологічні завдання та функції. У демократичних — вона, в певних межах, знаходиться під впливом держави, бо її розвиток та підтримка визначені урядовою програмою. В обох політичних структурах лише державна форма існування має, більше чи менше, державне фінансування, тому домінує і видається за "дійсний" стан культури у певній країні.

"Міська форма існування досить космополітична, бо спирається на асимільований та різносоціальний прошарок населення міст з різноповерховими духовними потребами та різнобарвними загальнокультурними надбаннями. Третя форма існування в культурі є архаїчна "сільська". Вона зберегла та збагатила не тільки українську, а й світову культуру: билинами та думами, звичаями та обрядами, культовими та світськими піснями, легендами та казками, писанками та вишиванками, тобто усім тим, що і зветься традиційною культурою.

За часів російської імперії у "державній формі існування культури" практично не мало місця будь-яке національне забарвлення. Знищуючи культуру України, російський царат, заслплений своїми імперськими амбіціями, не зміг збагнути, що знищує культуру не часів трьохсотлітнього царювання дому Романових, а, як свідчать останні наукові дослідження, одну з найдавніших культур світу. В "міській" формі існування ще були залишкові елементи національних традицій за рахунок природної музичності українців, а в 19-му столітті — за рахунок вияву національної свідомості, що було великим поштовхом у процесі самоукраїнізації інтелігенції.

Але найкраще культурні національні традиції збереглися в сільських місцевостях. "Законсервованій" устрій життя неурганізова-

них регіонів саме і був справжньою, живою традицією. Накультура сільських регіонів збереглася не у зв'язку з якоюсь надзвичайною свідомістю селян, а в результаті певних реалій природного життя. Ось тому, ще на початку ХХ століття на східно регіональних українських весіллях завжди звучали стародавні обрядові пісні, вигравали троїсті музики, а на ярмарках, ринках та біля церков звучали духовно-моралістичні філософії кобзарів та лірників.

Оскільки основним політичним завданням нової влади було створення

сценаріїв голлівудських фільмів жахів, аніж для української концертної сцени.

Народні інструменти України, а головне — та музика, що виконувалась на них, не вкладалась у космополітичну модель "високого художнього рівня" своєю національною гармонійністю та конкретною функціональністю.

Процес знищення української музичної етнокультури продовжувався наступним кроком, а точніше — тотальним наступом певних сил у війні з народними інструментами "полной и всеобщей хроматизацией Украины",

танцювальні співи та п'єси. Танці ж веселі, прудкі п'єси становлять виключно на скрипках та цимбалах, додаючи ще й бубна, що разом становлять так звану в народі "Троїсту музику" (М.В.Лисенко "Народні музичні інструменти на Україні", "Мистецтво", Київ, 1955 р.).

Отже, як бачите, все розкладено по полицях. Повністю відсутній розгартіяш радянської доби. Готова концепція до використання народного музичного інструментарію.

А усі "збочення" у вигляді бюджетного існування, показово-масової чисельності при інструментальному хаосі, інтернаціонально-академічному репертуарі, тобто все те, що створено штучно — завжди приречене на невдачу.

З 24 по 31 березня 1995 року у Києві проходила Всеукраїнська науково-практична конференція: "Актуальні напрями відродження та розвитку народноінструментального мистецтва в Україні". Організаторами її були: Міністерство культури України, Київська державна консерваторія ім.П.І.Чайковського, Український центр культурних досліджень, Національна філармонія, Спілка музичних діячів України. Як бачите і засновники — солідні, і тема — актуальна, та, на жаль, у більшості доповідників "душа боліла" за виживання "домробала-лаєчнобаянної" мафії, що посьогодні керує усім музично-народним життям України. Музшовіністичне базікання загострювалося на проблемах "виконавської майстерності домриста", демагогічно розвивалося в "оригінальності функціонування гармоніки в Україні" чи "історично" доводилась українська суть балаलाई на Полтавщині. На фоні цього одноставно вишколеного ще в комуністичні часи манкрутського хору, ледь прослуховувались поодинокі, але дійсно науково-практичні виступи відомих санкт-петербурзьких та кількох українських науковців.

Результат конференції — безрезультатність. Невже такі немає виходу з цього становища?

Ні — є! Потрібна державна національна програма не відродження, а порятунку української етнокультури, яку повинні розробити вчені фольклору та етнографії академічного рівня з Інституту ім.М.Рильського АН України, а не "гелісовські" активісти з "п'ятої колони" з їх космополітичним розумінням культури.

Питання стоїть однозначно: ніяких інтердомішків, очищення, вивчення та відродження. На народних інструментах повинна звучати народна музика, як воно і є в усьому світі. Досить брехні та казок про "підвищення художнього рівня", "удосконалення музінструментів" тощо.

Я закликаю усіх науковців, музикантів, шанувальників української культури постійно боротись за чистоту традицій, за дійсно народну музику, гідну нашої багатовікової культури Русі-України.

ВИТОКИ

ЧИ Є У НАС СПРАВЖНЄ НАРОДНЄ МИСТЕЦТВО?

Володимир КУШПЕТ

єдиного соціалістичного простору для будівництва "нового суспільства", то обов'язковому знищенню підлягали усі компоненти, притаманні національній культурі. Ось коли і почалася боротьба офіційнодержавницької форми з міською та сільською культурою. В середині 20-х років виходять державні постанови, спрямовані на боротьбу з традиційним музичуванням: 1) "Про заборону жebraцтва" (читай кобзарства); 2) "Про обов'язкову реєстрацію музичних інструментів у відділах ліліції та НКВС"; 3) "Про затвердження репертуару в установах НКО"; 4) "Положення про індивідуальну та колективну музико-виконавську діяльність".

Під гаслом боротьби за високий художній рівень в Україні почалася найцинічніша у світі фальсифікація народного мистецтва: була розроблена концепція єдиної пролетарської музичної культури, яка почала втілюватися на всій території Радянського Союзу. Модель була напроуд дивна: народні інструменти без народної музики! Створювались музичні навчальні заклади з відділами народних інструментів, до реєстру яких входили виключно російські музичні інструменти: домбра, балалайка, баян. Методика навчального процесу будувалась на обов'язковому залученні учнів, студентів, аспірантів до опанування репертуару композиторів західної класичної школи.

Для кожної нормальної людини, що має здоровий глузд, усе це схоже на якийсь сюрреалістичний анекдот: "На міжнародному конкурсі ім. єврея М.М.Геліса українець Петренко на російській балалайці з великим успіхом виконав твори італійця Паганіні..." Ось такі комуністичні ідеологи створювали високоосвіченого космополітичного музиканта-мутанта, образ якого більше личить до

тобто підгонкою національного інструментарію до загальноєвропейського "хорошо темперированного" стандарту. У 1950 році "державна" культура святкувала свою чергову перемогу — народження хроматичної бандури з перемікачами тональностей.

Так звані "удосконалення" зачепили практично увесь народний музичний інструментарій. З'явилися хроматичні сопілки, ліри, кози...

Але чи має право зватися народним музичний інструмент, що створений у радянські часи і на якому ніколи не грали в народі? І взагалі, що таке народний музичний інструмент?

"Народные музыкальные инструменты — муз. инструменты, созданные народом и распространенные в народной музыкальной практике". ("Энциклопедический музыкальный словарь", "Советская энциклопедия", Москва, 1960 г.)

Зрозуміло, що усі нововироблені творіння з погляду енциклопедичних знань не вкладаються у термін "народний". Тоді як їх класифікувати — радянські чи соціалістичні? Бо інакше йде повна плутанина у класифікації музичного інструментарію.

Захисники "вдосконалених виробів" заперечують старосвітські музичні інструменти відсутністю у них універсальності. "Що, мовляв, на них заграєш?"

Ось тут ми і підійшли до найголовнішого з питань: "А чи граємо ми, взагалі, народну музику?"

"До речі тут буде зауважити, що різні інструменти в народі спеціально вживаються музикантами, як до якогось роду поезії народної. Співці-лірники співають до ліри переважно пісні релігійно-морального змісту, а до того ще й сатиричні твори. Репертуар кобзаря становлять найголовніше історичні думи, епічна взагалі поезія; весь лірницький репертуар належить теж до кобзаря, та ще в додачу й